

УДК 351:342.5

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.1-1.38>

Кожура Л. О.

кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри теорії та історії права
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ ОБ'ЄКТУ ТА ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОРУШУЮТЬ ПРАВО НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

У даній науковій статті розкрито склад адміністративних правопорушень, що порушують право на охорону здоров'я осіб з інвалідністю.

Адміністративне правопорушення, яке посягає на право на охорону здоров'я осіб з інвалідністю – це суспільно шкідливе, протиправне, винне діяння, яке посягає на життя та здоров'я осіб з інвалідністю і за яке законодавством передбачено застосування адміністративних стягнень.

Загальним об'єктом адміністративного правопорушення права на охорону здоров'я осіб з інвалідністю є всі суспільні відносини, що охороняються за допомогою адміністративно-правових норм.

Безпосереднім об'єктом складів правопорушень у сфері охорони здоров'я осіб з інвалідністю є суспільні відносини, передбачені конкретним складом правопорушення, зокрема, це:

1) суспільні відносини, що виникають у зв'язку з продажем лікарських засобів без рецепта у заборонених законодавством випадках; 2) суспільні відносини, що виникають у зв'язку з порушенням вимог містобудівної документації щодо безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення; 3) суспільні відносини, що виникають під час здійснення медичного обслуговування; 4) суспільні відносини, що виникають під час надання особам з інвалідністю медичних послуг, реабілітаційних послуг тощо; 5) суспільні відносини, що виникають під час проходження медико-соціальної експертизи; 6) суспільні відносини, що виникають під час сплати аліментів на утримання дитини з інвалідністю.

Зазначено, що склади адміністративних правопорушень у досліджуваній сфері не мають таких факультативних ознак об'єктивної сторони як час, обстановка, знаряддя. Натомість визначають такі факультативні ознаки, як місце, спосіб та засіб.

Ключові слова: *право на соціальний захист, особа з інвалідністю, адміністративний примус, адміністративна відповідальність, заходи попередження, право.*

Підставою притягнення до адміністративної відповідальності є вчинення безпосередньо протиправного діяння у формі дії чи бездіяльності. Відсутність хоч одного елементу складу адміністративного правопорушення виключає настання адміністративної відповідальності.

Ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення визначено, що адміністративне правопорушення (проступок) – це протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, що посягає на громадський порядок, влас-

ність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Розглянемо більш детально ознаки адміністративних правопорушень, що порушують право на охорону здоров'я осіб з інвалідністю.

1. Діяння, тобто акт зовнішнього виявлення ставлення особи до реальної дійсності, інших людей, держави, суспільства. Діяння виявляється у двох формах: дії та бездіяльності, де дія – це активна поведінка особи, а бездіяльність – це вчинки особи, які виражаються в тому, що вона мала, відповідно до вимог законодавства,

здійснити визначені дії, але не зробила цього [1, с. 89].

У формі дій порушення права на охорону здоров'я осіб з інвалідністю виражається у: 1) порушення встановлених термінів виплати пенсій, стипендій, заробітної плати, виплата їх не в повному обсязі, терміну надання посадовими особами підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та фізичними особами - підприємцями працівникам, у тому числі колишнім, на їхню вимогу документів стосовно їх трудової діяльності на даному підприємстві, в установі, організації чи у фізичної особи - підприємця, необхідних для призначення пенсії (про стаж, заробітну плату тощо); 2) продаж лікарських засобів в аптечних закладах без рецепта у заборонених законодавством випадках; 3) порушенням вимог законодавства, містобудівної документації, вихідних даних для проектування об'єктів, будівельних норм, стандартів і правил; 4) зупинка чи стоянка транспортних засобів на місцях, що позначені відповідними дорожніми знаками або дорожньою розміткою, на яких дозволено зупинку чи стоянку лише транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю (крім випадків вимушеної стоянки), а так само створення перешкод водіям з інвалідністю або водіям, які перевозять осіб з інвалідністю, у зупинці чи стоянці керованих ними транспортних засобів, неправомірне використання на транспортному засобі розпізнавального знака "Водій з інвалідністю"; 5) паркування транспортного засобу на місцях, призначених для безоплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, водієм, який не має документів про наявність у нього чи в одного з пасажирів інвалідності (крім явно виражених ознак інвалідності); 6) порушення правил стоянки, зупинки, якщо таке порушення здійснено у зоні інтенсивного руху інвалідів з ураженнями органів зору, порушення власниками та орендарями транспортних засобів, якими надаються послуги з перевезення населення, за відсутність на маршрутах транспортних засобів загального корис-

тування, пристосованих для перевезення інвалідів з ураженням органів зору, слуху, опорно-рухового апарату та інших маломобільних груп населення; 7) надання неякісних транспортних послуг особам з інвалідністю; 8) порушення умов договорів про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій і договорів про реімбурсацію тощо.

Бездіяльність виявляється у: 1) не облаштуванні на спеціально обладнаних чи відведених майданчиках для паркування транспортних засобів, у тому числі біля житлових будинків (крім індивідуальних житлових будинків) та інших будівель, на тротуарах (із числа місць для зупинки та стоянки транспортних засобів), місць, призначених для паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, чи облаштування таких місць без дотримання вимог щодо їх розміщення; 2) несплата аліментів на утримання дитини з інвалідністю, дитини, яка хворіє на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісне орфанне захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, або на утримання дитини, яка отримала тяжкі травми, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги; 3) неподання відомостей про всіх військовозобов'язаних і призовників, визнаних інвалідами незалежно від групи інвалідності, посадовими особами медико-соціальних експертних комісій, на яких покладено обов'язок подавати такі відомості у військові комісаріати тощо.

2. **Протиправність** адміністративних правопорушень означає, що дію чи бездіяльність, які посягають на суспільні і публічні інтереси, прямо заборонено адміністративно-правовими нормами. Ознака протиправності вказує також на неприпустимість аналогії закону, що сприяє зміцненню законності, виключає можливість притягнення до адміністративної відповідальності за діяння, не передбачені законодавством про адміністративні правопорушення.

Таким чином, зазначені у ст. ст. 41, 42-4; 96-1 та ч.5 ст.122; ч.6, 7 ст. 152-1; ч.2 ст.183-1; ч.2 ст.188-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення та адміністративно-правові норми, що визначені в законах України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності», «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю», «Про реабілітацію осіб з інвалідністю» та ін. передбачають вчинення протиправного діяння у формі дії чи бездіяльності.

3. **Суспільна шкідливість**, тобто вчинення адміністративного правопорушення, що порушує право на охорону здоров'я особи з інвалідністю є суспільно шкідливим діянням

4. **Вина**. Виділяють дві форми вини – умисел та необережність. Умисел має місце в правопорушенні тоді, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків. Умисел може бути прямим чи непрямим. Необережність має місце в правопорушенні тоді, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легкоковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоча мала і могла їх передбачити. Необережність виражається у формі самовпевненості чи недбалості.

Проаналізувавши склади адміністративних правопорушень, що порушують право на охорону здоров'я особи з інвалідністю ми можемо відзначити, що це може бути тільки винне діяння у формі умислу (прямого чи непрямого), яке свідомо вчинене суб'єктом правопорушення, має характер вольового акту протиправної поведінки.

5. **Караність**. Формою вираження караності як ознаки адміністративного правопорушення є накладення на особу певного виду адміністративного стяг-

нення. Так, Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачено, що за порушення права на охорону здоров'я осіб з інвалідністю можуть застосовуватися такі види адміністративних стягнень як штраф та суспільно корисні роботи. Водночас, враховуючи те, що суб'єктом досліджуваних правопорушень є суб'єкти підприємницької діяльності, то відзначимо, що нормами адміністративного права передбачено застосування до таких суб'єктів також адміністративно-господарських санкцій у разі порушення права на охорону здоров'я осіб з інвалідністю, наприклад, позбавлення ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики.

Отже, караність є одним з необхідних ознак поняття адміністративного правопорушення.

6. **Суб'єктом адміністративного правопорушення**, що порушує право на охорону здоров'я осіб з інвалідністю є фізичні особи, фізичні особи підприємницької діяльності та посадові особи органів публічної адміністрації.

Загальний суб'єкт адміністративного правопорушення характеризується наявністю загальних ознак. У першу чергу, до них належать вік і осудність. Вони закріплені статтями 12 і 20 Загальної частини КУпАП. Спеціальними суб'єктами адміністративного правопорушення визнаються такі, які вказують на особливості правового становища суб'єктів і дозволяють диференціювати відповідальність різних категорій осіб, забезпечуючи тим самим справедливу правову оцінку скоєного діяння, в даному випадку, це фізична особа підприємець та посадова особа.

Таким чином, можна констатувати, що склади правопорушень, зазначені у ст. ст. 41, 42-4; 96-1 та ч.5 ст.122; ч.6, 7 ст. 152-1; ч.2 ст.183-1; ч.2 ст.188-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення є адміністративними правопорушеннями, які посягають на публічно-правові відносини в сфері охорони здоров'я та безпосередньо торкаються реалізації права на охорону здоров'я осіб з інвалідністю.

Отже, **адміністративне правопорушення, яке посягає на право на охорону здоров'я осіб з інвалідністю** – це

суспільно шкідливе, протиправне, винне діяння, яке посягає на життя та здоров'я осіб з інвалідністю і за яке законодавством передбачено застосування адміністративних стягнень.

Елементами складу адміністративних правопорушень, що посягають на право на охорону здоров'я осіб з інвалідністю є об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона і суб'єкт правопорушення. Розглянемо об'єкт та об'єктивну сторону.

Об'єкт адміністративних правопорушень, що посягають на право на охорону здоров'я осіб з інвалідністю є лише суспільні відносини, які охороняються нормативно-правовими актами і за порушення яких передбачено адміністративне стягнення.

Розрізняють загальний, родовий, видовий та безпосередній об'єкти [2, с. 52].

Загальним об'єктом адміністративного правопорушення права на охорону здоров'я осіб з інвалідністю є всі суспільні відносини, що охороняються за допомогою адміністративно-правових норм.

Родовим об'єктом складів правопорушень є суспільні відносини у сфері охорони здоров'я осіб з інвалідністю; суспільні відносини у сфері містобудування, у тому числі, щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, суспільні відносини у сфері ціноутворення на медичні послуги та лікарські засоби, суспільні відносини у сфері виробництва та забезпечення осіб з інвалідністю лікарськими засобами, засобами реабілітації тощо.

Видовим об'єктом складів правопорушень у цій сфері є суспільні відносини, що посягають на життя і здоров'я осіб з інвалідністю.

Безпосереднім об'єктом складів правопорушень у сфері охорони здоров'я осіб з інвалідністю є суспільні відносини, передбачені конкретним складом правопорушення, зокрема, це:

1) суспільні відносини, що виникають у зв'язку з продажем лікарських засобів без рецепта у заборонених законодавством випадках;

2) суспільні відносини, що виникають у зв'язку з порушенням вимог містобудів-

ної документації щодо безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;

3) суспільні відносини, що виникають під час здійснення медичного обслуговування;

4) суспільні відносини, що виникають під час надання особам з інвалідністю медичних послуг, реабілітаційних послуг тощо;

5) суспільні відносини, що виникають під час проходження медико-соціальної експертизи;

6) суспільні відносини, що виникають під час сплати аліментів на утримання дитини з інвалідністю.

Слід відзначити, що наведений перелік безпосередніх об'єктів складів правопорушень у сфері охорони здоров'я осіб з інвалідністю є не вичерпаний, адже, коло адміністративних правопорушень не визначено в Кодексі України про адміністративні правопорушення, а аналіз законів України, якими урегульовано питання права на охорону здоров'я осіб з інвалідністю дає можливість стверджувати про наявність широкого кола складів досліджуваних правопорушень, зокрема, ст. 30 Закону України «Про основи соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні»; ст.ст. 10, 13 Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення»; ст. 2 Закону України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності»; ст. ст. 12, 17 Закону України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю»; ст. ст. 26, 45 Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю» тощо.

Обов'язковою ознакою об'єкта є предмет делікту.

Предметом адміністративних правопорушень у сфері охорони здоров'я осіб з інвалідністю є: медичні послуги, реабілітаційні послуги, лікарські препарати, реабілітаційний інвентар, довідки про встановлення ступеня інвалідності, транспортні засоби тощо.

Об'єктивна сторона як елемент складу адміністративного правопорушення включає в себе обов'язкові та факультативні

елементи, що повно характеризують саме протиправне діяння, тобто дію або бездіяльність, яка посягає на об'єкт адміністративно-правової охорони та підпадає під ознаки адміністративного правопорушення. До них належать обов'язкові - діяння (дія чи бездіяльність) та факультативні - шкідливі наслідки, причинний зв'язок між діяннями й наслідками, місце, час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби вчинення правопорушення. Слід зазначити, що склади адміністративних правопорушень у досліджуваній сфері не мають таких факультативних ознак об'єктивної сторони як час, обстановка, знаряддя. Натомість визначають такі факультативні ознаки, як місце, спосіб та засіб.

Так, ст.183-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено, що у разі несплати аліментів на утримання дитини з інвалідністю, дитини, яка хворіє на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісне орфанне захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, або на утримання дитини, яка отримала тяжкі травми, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги,

що призвела до виникнення заборгованості, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за три місяці з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання. Таким чином, дане адміністративне правопорушення є триваючим, а діяння, яке передбачено ч.2 ст.183-1 Кодексу наслідком має обмеження можливості дитини з інвалідністю не отримувати належні медичні препарати, медичне обслуговування тощо, що прямим чином впливає на рівень та стан її здоров'я.

Причинний зв'язок між діяннями та шкідливими наслідками проявляється у створенні загрози для життя та/або здоров'я особи з інвалідністю.

Список використаної літератури:

1. Щербина Є. М. Адміністративна відповідальність за порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів: дис. ... канд. юрид. наук з спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Дніпропетровськ, 2012. 239 с.
2. Курінний Є. В. Предмет і об'єкт адміністративного права України (характеристика категорій в умовах системного реформування): дис. ... д-ра юрид. наук: з спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Київ, 2004. 440 с.

Kozhura L. O. Legal analysis of the object and the objective side of the composition of administrative offenses that violate the right to health of persons with disabilities

This scientific article reveals the composition of administrative offenses that violate the right to health of persons with disabilities.

An administrative offense that infringes on the right to health of persons with disabilities is a socially harmful, illegal, culpable act that encroaches on the life and health of persons with disabilities and for which the law provides for the application of administrative penalties.

The general object of an administrative offense of the right to health care for persons with disabilities is all public relations, which are protected by administrative law. The direct object of the offenses in the field of health of persons with disabilities are public relations, provided by a specific composition of the offense, in particular, it is: 1) public relations arising in connection with the sale of over-the-counter drugs in cases prohibited by law; 2) public relations arising in connection with the violation of the requirements of urban planning documentation for an unimpeded living environment for persons with disabilities and other low-mobility groups; 3) social relations that arise during the implementation of medical care; 4) social relations that arise during the provision of medical services, rehabilitation services, etc. to persons with disabilities; 5) public relations that arise during the medical and social examination; 6) social relations that arise during the payment of child support for a child with a disability.

It is noted that the components of administrative offenses in the study area do not have such optional features of the objective side as time, situation, tools. Instead, optional features such as location, method, and means are determined.

Key words: *right to social protection, person with a disability, administrative coercion, administrative responsibility, preventive measures, law.*